

Müstəqilliyimizə gedən yol 20 yanvardan keçir

“Azərbaycan xalqı 20 Yanvarda hərbi, siyasi, mənəvi təcavüzə məruz qalsa da, öz tarixi qəhrəmanlıq ənənələrinə sadıq olduğunu, Vətənin azadlığı və müstəqilliyi naminə ən ağır sınaqlara sinə gərmək, hətta şəhid vermək əzmini bütün dünyaya nümayiş etdirdi. 1990-cı ilin Qanlı Yanvarında Azərbaycanın azadlığı və müstəqilliyi uğrunda şəhidlik zirvəsinə ucalmış Vətən övladları özlərinin fədakarlığı, şəhidliyi ilə xalqımızın qəhrəmanlıq səlnaməsinə parlaq səhifə yazdılar”.

Heydər Əliyev

“Azərbaycan xalqının tarixinə Qanlı Yanvar faciəsi kimi daxil olmuş 1990-cı il 20 Yanvar günü respublikada haqq-ədalətin bərqərar edilməsi tələbləri ilə çıxış edən Azərbaycan xalqının inam və iradəsini qırmaq, milli mənliliyini alçaltmaq məqsədilə totalitar sovet rejiminin həyata keçirdiyi terror aktı nəticəsində bəşər tarixində insanlığa qarşı törədilmiş ən ağır cinayətlərdən biri baş verdi. Yüzlərlə günahsız insan yaralandı və qətlə yetirildi. Ən ağır sınaqlara sinə gərmək əzmini bütün dünyaya nümayiş etdirən Azərbaycan övladları 1990-cı il yanvarın 20-də xalqımızın qəhrəmanlıq salnaməsinə parlaq səhifə yazdılar. Azərbaycan xalqı öz igid övladlarının fədakarlığını yüksək qiymətləndirərək, hər il 20 Yanvarda onların əziz xatirəsini böyük ehtiramla yad edir”.

İlham Əliyev

XX əsr tarixində totalitarizmin həyata keçirdiyi ən qəddar terror aktlarından biri olan 20 Yanvar faciəsi Azərbaycan xalqına qarşı yönəldilmiş ən dəhşətli cinayətdir. Hara gəldi yağdırılan güllələr hərəni bir yerdə yaxaladı, kimisini küçədə, avtobusda, xüsusi minik maşınlarında, kimisini öz eyvanında, qapısının ağzında, evinin içində qətlə yetirdi. Neçə-neçə vətən övladları düşmən gülləsinə tuş gəlib həlak oldu, ömürlük əlil oldu, yaralanıb həmişəlik sağlamlığını itirdi. Minlərlə, milyonlarla insanların mənəviyyatına, mənliliyinə, vüqarına, milli hisslərinə vurulan zərbələrin ağır-acısının həddi-hüdudu yox idi.

Siləhsiz vətənpərvər insanlar qətiyyət, cəsərət və qəhrəmanlıq göstərərək, mərkəzin böyük ordusu ilə üz-üzə durdu, təcavüzün qarşısını almağa qalxdı. Lakin qeyri-bərabər qarşıdurmada 137 Azərbaycan vətəndaşı həlak oldu, canını vətən yolunda qurban verdi, yüzlərlə insan yaralandı, şikəst oldu və itkin düşdü. O gecə xalqımızın ən ləyaqətli övladları ölkəmizin azadlığı, tarixi torpaqlarımızın bölünməzliyi yolunda şirin canlarından keçdilər.

20 Yanvar gecəsində xüsusi hazırlıqlı rus əsgərləri azadlıq istəyənlərin ürəklərinə, müstəqillik haqqında düşünən beyinlərə, həqiqəti deyən dillərə, təcavüzə etiraz edən səslərə atəş açdılar. O gecə neçə-neçə cavan, qoca, uşaq, qadın qətlə yetirildi, ata-ana övladsız qaldı, bacılar qardaşını, gəlinlər ərinə itirdilər, sinəsinə düşmən gülləsinə sipər çəkən övladlarımız Şəhidlər Xiyabanında daşlaşıb heykəlləşdilər, əbədiyyətə qovuşdular.

Heydər Əliyevin 20 yanvar faciəsi ilə bağlı imzaladığı sərəncamında deyilirdi: “...ayağa qalxan xalqın inam və iradəsini qırmaq, milli mənafeyini alçaltmaq və sovet hərbi maşınının gücünü nümayiş etdirmək məqsədi ilə həyata keçirilmiş 20 Yanvar faciəsi totalitar kommunist rejiminin Azərbaycan xalqına qarşı hərbi təcavüzü və cinayəti idi ”

20 Yanvar məzmunca terror aksiyası, qanlı faciə, bəşəriyyət qarşısında cinayət olsa da, xarakter etibarilə açıq hərbi təcavüz idi. Vahid ölkə daxilində mərkəz, ittifaqın müstəqil hüquqlu subyektinə elan etmədən gecə vaxtı 170 minlik ordu yeritdi, özünün “vətəndaşlarına” amansız divan tutdu.

Sovet imperiyasının 1990-cı ilin yanvar ayının 20-də Azərbaycanda törətdiyi hərbi təcavüz beynəlxalq hüququn “Yus Çodens” prinsipinə, hər bir dövlətin və bütünlükdə dünya dövlətlər birliliyinin mənafeələrinə xidmət edən, icrası hamı üçün məcburi sayılan beynəlxalq hüquq normalarına ziddir. İmperiya hərbi təcavüzlə BMT-nin Nizamnaməsinin 1,55 və 56-cı maddələrini, 1948-ci il insan hüquqları haqqında Ümumi Bəyannamənin, insan hüquqlarının və azadlıqlarının qorunması və onların təmin edilməsi barədə öhdəliklərinin yerinə yetirilməsi prinsipini kobud şəkildə pozdu.

İmperiya 20 Yanvar faciəsini törədərkən öhdəsinə götürdüyü bütün beynəlxalq öhdəlikləri pozaraq, BMT-yə, onun TŞ-yə, dünyanın demokratik ictimaiyyətinə meydan oxudu, özünün totalitar rejimə 1966-cı il “ Mülki və siyasi hüquqlar haqqında Beynəlxalq Pakta” qoşulmuş və onun prinsiplərinə əməl edəcəyini öhdəsinə götürmüşdür. Lakin, mərkəz həmin paktın 6-cı maddəsində təsbit edilmiş “yaşamaq

hüququ hər bir insanın ayrılmaz hüququdur” prinsipini pozaraq, Bakıda yüzrlə insanı vəhşicəsinə məhv etdi.

Paktın 7-ci maddəsində qeyd edilmiş “Heç kəs işgəncələrə, qəddar, qeyri-insani, yaxud ləyaqəti alçaldan davranışa və ya cəzaya məruz qalmamalıdır” prinsipini pozan sovet imperiyasının hərbi hissələri əliyalın, silahsız insanları tankların altında əzdi, yerlə-yeksan etdi, ömürlük şikəst qoydu.

Demokratik dünya təcrübəsində qəbul edilmiş meyarə görə “heç kəs qanunsuz cəzalandırılmamalıdır, heç bir cinayətkar cəzasız qalmamalıdır” . Bu meyar ən demokratik ənənələrə, sivil dövlətçilik prinsiplərinə söykənir. Lakin sovet imperiyası bu demokratik prinsipi kobud pozaraq, Paktın 9-cu maddəsinə məhəl qoymadan günahsız insanları həbs etdi, işgəncələrə məruz qoydu, onlara qeyri-qanuni əzablar verdi, yaxınlarına məlumat vermədən gizli yerlərdə saxladı.

70 illik əsarət zəncirini qırıb tullamaq arzusu ilə yaşayan insanlar qəzəbini qılınca çevirərək qatı millətçi erməni separatçıların və SSRİ-nin ermənipərəst rəhbərliyinin mənfur niyyətlərinə baş əymədi və azadlıq əzmindən dönmədi. Nə qırmızı imperiyanın tankları, ölümsəçən güllələri, nə də törədilmiş qırğınlar, dəhşətli qətl hadisələri Azərbaycan xalqının iradəsini qıra bilmədi. İmperiyanın müxtəlif cəza tədbirləri ilə müşayiət olunan hərbi təcavüzü Azərbaycan xalqının iradəsini, mübarizə əzmini sarsılda bilmədi, azadlığı uğrunda ayağa qalxan millətimizi düz çökdürmək niyyətləri puça çıxıdı. Tarixi qəhrəmanlıq ənənələrinə sadıq qalan vətən övladları bu dəfə də millət qarşısında vətəndaşlıq borcunu ləyaqətlə yerinə yetirdi.

Xalqın əzmi göstərdi ki, Azərbaycanı silah gücünə əsarətdə saxlamaq, 70 il ərzində sürgünlər, qadağalar, haqsızlıqlar rəmzinə çevrilmiş fəvqəl dövlətin süqutunu dayandırmaq mümkün deyil. İmperiya iddialarından doğan bu qərəzli, faciəli aksiya ittifaqın dayaqlarını sarsıtdı, onun süqutunu yaxınlaşdırdı, xalqın müstəqilliyinin labüdlüyünü təsdiq etdi, onun milli şüurunda inqilabi keyfiyyət dəyişikliyi yaratdı. Cəsarət, qətiyyət, vətənpərvərlik nümayiş etdirən xalq bir daha sübut etdi ki, onun mübarizə və azadlıq əzmini qırmaq mümkün deyil.

Azadlığa, müstəqilliyə qovuşmaq üçün bütün təzyiqləri dəf etməyə hazır olan xalqımızın arzularının və məhkum olduğu əsarətdən qurtuluşunun reallığı aydın görünürdü. Heç bir məkrli niyyət, qara əllər azadlıqsevər xalqın müqəddəs arzularını, azadlıq ideyalarını boğa bilmədi, xalqımız müstəqilliyə daha da yaxınlaşdı.

20 Yanvar günü xalqımız böyük itkilər versə də o, öz namusunu və şərəfini qoruya bildi və sübut etdi ki, onun iradəsini qırmaq olmaz. 20 Yanvar faciəsi Sovet imperiyasının Azərbaycana və bütün insanlığa qarşı törətdiyi ən ağır cinayət idi. 20 Yanvar faciəsi qırğını Azərbaycan xalqının qəddini əysə də, onu sındıra bilmədi, əksinə daha da mətinləşdirdi, mübariz etdi, daha böyük əzmlə azadlıq uğrunda döyüşə qovuşdurdu. Xalq özünün qəhrəmanlıq səlnaməsini yazdı, tarixi mübarizlik ənənələrini daha da gücləndirdi, onun vətənpərvər övladları vətənin azadlığı yolunda şəxsi həyatını şəhidlik zirvəsinə yüksəltmək əzmini təsdiq etdilər.

Qanlı-qadalı 20 Yanvar faciəsi xalqımızın azadlıq iradəsini, müstəqillik əzmini əzmək, söndürmək məqsədi güdsə də, Azərbaycan tarixinə matəm günü kimi düşdü, müstəqilliyimiz yolunda yeni mərhələ oldu.

Qədim tariximizdə çoxsaylı müharibələrə, fəlakətlərə, faciələrə düşər olmuş Azərbaycan xalqı heç zaman zorakılığa, təcavüzə baş əyməmiş, ədalətsizliklə barışmamış, yeni qüvvə toplamış, mübarizlik göstərmiş, qalib gəlmişdir. Erməni mafiyasının fitvası ilə törədilən imperiyanın qanlı 20 Yanvar faciəsi də belə oldu. Mərkəzin 20 Yanvar faciəsi Azərbaycan xalqının nifrətini, etirazını, mübarizə əzmini daha da gücləndirdi, müstəqillik tariximizin mühüm mərhələsinə çevrildi.

Təəssüflə deməliyik ki, sovet imperiyasının Azərbaycan xalqına qarşı törətdiyi bu təcavüz aktına uzun müddət hüquqi-siyasi qiymət verilməmişdir. Yalnız faciədən dörd il sonra Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə Milli Məclis 1994-cü ildə 20 Yanvar faciəsinin başvermə səbəbləri və günahkarlarının hüquqi, siyasi və mənəvi məsuliyyətini ətraflı müzakirə etmiş, onların konkret adlarını ictimaiyyətə çatdırmışdır. Araşdırmalar zamanı məlum olmuşdur ki, mərkəzin hərbi müdaxiləsi ermənilərin məkrli planı, sovet imperiyasının geostrateji siyasəti, respublika rəhbərliyinin qətiyyətsizliyi, müti mərkəzçilik mövqeyi, müxalifətin hakimiyyət hərisliyi, təcrübəsizliyi sayəsində reallaşmaq imkanı əldə etdi.

Çaş-baş qalan xalqın bu ağır günündə Heydər Əliyev 1990-cı ilin yanvar ayının 21-də, faciənin ertəsi günü Azərbaycanın Moskvadakı nümayəndəliyinə gəlib ittifaq rəhbərliyini və onun vəhşi ordusunu cəsarətlə ittiham etdi, xalqımıza mənəvi və siyasi dəyər verdi, onu yeni qüvvə ilə mübarizəni davam etdirməyə çağırdı. Heydər Əliyevin imperiya qarşısında, onun paytaxtında mərkəzin ünvanına söylədiyi cəsarətli ittihamları xalqın mübarizə əzmini daha da gücləndirdi, qətiyyətli addımlar atmağa ruhlandırdı.

Yalnız Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin ciddi-cəhdi nəticəsində 1994-cü ildə bütün sənədlər üzə çıxarıldı, 20 Yanvar faciəsi öz hüquqi-siyasi qiymətini aldı və onun törədilməsində əli

olmuş şəxslər ifşa edildi. Azərbaycan itirdiklərinin müqabilində azadlıq, müstəqillik qazandı. Xalq bu müstəqilliyi göz bəbəyi kimi qoruyur, möhkəmləndirir, şəhidlərimizin xatirəsini yad edir, firavan həyat uğrunda əzmlə çalışır, işğal edilmiş torpaqlarımızın azad edilməsi üçün mübarizə aparır.

Qanlı 20 Yanvar faciəsi mahiyyət etibarı ilə qəddarlıq, vəhşilik baxımından yaddaşlardan silinməyən, beyinlərdə min illərlə yaşayan, şüurlara qanla yazılan tarixi hadisədir.

Qərəzli meyarlarla silahsız, günahsız insanların böyük qəddarlıqla kütləvi qətlə yetirilməsi beynəlxalq cinayət kimi unudulmazdır, bağışlanmazdır. Şəhidlər xiyabanında uyuyan, əbədiyyətə qovuşan qəhrəman övladlarımızın .şəhərin ən yüksək nöqtəsindən boylanacaq zəlzələ baxışları, nifrəti, ünvanları bəlli olan qan içən cəlladlara, xəyanətkarlara və vəzifə hərislərinə yönəlib. Şəhidlərin nifrət dolu ruhu, haqq, ədalət, qanun gec-tez cinayətkarların əli ilə dünyasını dəyişənlərin qanına bulanmış məmurları, hərbiçiləri məhşər ayağına çəkəcək, onlara dar ağacı quracaqdır.

Bütün faciəli nəticələri ilə birlikdə 20 Yanvar Azərbaycan xalqının yaddaşına, tarixinə milli azadlıq, dövlət müstəqilliyi uğrunda mübarizəsinin zirvəsi kimi daxil olmuşdur. 20-si yanvarda itirdiklərimizlə yanaşı, bu faciədə xalqımız vahid birliyini, qəhrəmanlıq əzmini bir daha nümayiş etdirdi. Silahlı imperiya ordusuna qarşı əliyalın, silahsız çıxan, qorxub qaçmayan, cəsarətli insanlar ölkəmizin ərazi birliyinin və suveren hüquqlarının müdafiəsinə qalxdı və şəxsi həyatı ilə hesablaşmadı.

Hərbi, siyasi, mənəvi təcavüzə məruz qalan xalqımız, vətənin suverenliyi və azadlığı naminə ən ağır sınaqlara tab gətirdi, millət, torpaq uğrunda şəhid olmaq əzmini bütün dünyada nümayiş etdirdi. Vətənimizin istiqlalı yolunda şəhidlik zirvəsinə ucalan qeyrətli övladlarımız xalqımızın şanlı tarixinə daha bir qəhrəmanlıq salnaməsi yazdılar. 20 yanvardan 24 il keçsə də biz o müdhiş gecəni, şəhidlərimizin qəhrəmanlığını min illərlə unutmayacağıq, ürəklərimizdə yaşadacağıq. Ulu öndər Heydər Əliyevin dediyi kimi xalqımız o günü heç vaxt unutmayacaqdır. Çünki 20 Yanvar ayrı-ayrı insanlara edilən qəsd, təcavüz deyildir, bu bütün Azərbaycan xalqına, Azərbaycan millətinə, Azərbaycan ölkəsinə edilən hərbi təcavüz idi. Bu təcavüz nəticəsində həlak olanlar xalq qəhrəmanlarıdır, onlar millətimizin qəhrəmanlarıdır.

24 il bundan əvvəl baş verən qanlı 20 Yanvar faciəsi xalqımızın azadlıq iradəsini, əzmini qırmaq, sındırmaq məqsədi güdsə də, Azərbaycan tarixinə qəhrəmanlıq günü kimi düşdü, müstəqilliyimizin yolunda yeni mərhələ oldu. Qədim tarixində çox saylı faciələrə düşər olmuş Azərbaycan xalqı heç zaman zorakılığa, təcavüzə baş əyməmiş, ədalətsizliklə barışmamış, yeni qüvvə toplamış, mübarizlik göstərmiş, qalib gəlmişdir. İmperiyanın və ermənilərin fitvası ilə törədilən qanlı 20 Yanvar faciəsi Azərbaycan xalqının nifrətini, etirazını, mübarizə əzmini daha da gücləndirdi, müstəqillik tariximizin mühüm mərhələsinə çevrildi.

Ulu öndər Heydər Əliyev demişdir: “1990-cı ilin 20 Yanvarı Azərbaycan xalqının tarixinin ən faciəli, qara səhifəsi, həm də qəhrəmanlıq, rəşadət səhifəsidir. Biz o günlərdən nə qədər uzaqlaşsaq, həmin günlərin Azərbaycan xalqının tarixində necə mühüm yer tutduğunu bir o qədər dərk edəcəyik və bəlkə də gələcək nəsillər buna daha dolğun daha düzgün qiymət verəcəklər.” 1993-cü ilin oktyabr ayında Prezident seçilən Heydər Əliyev 20 Yanvar hadisəsinin səbəblərini və nəticələrini araşdırmaq üçün xüsusi dövlət komissiyası yaratdı, faciəyə siyasi-hüquqi qiymət verilməsini Milli Məclisə tövsiyyə etdi. 1994-cü ilin yanvar ayının 18-də Milli Məclis 20 Yanvar faciəsinin səbəblərini və nəticələrini müzakirə etməyə başladı, hüquqi və mənəvi məsuliyyət daşıyan günahkarların siyahısını elan etdi.

20 Yanvar faciəsi Sovet imperiyasının Azərbaycana və bütün insanlara qarşı törətdiyi ən ağır cinayət idi. 20 Yanvar qırğını Azərbaycan xalqının qəddini əysə də, onu sındıra bilmədi, əksinə daha da mətinləşdirdi, mübariz etdi, daha böyük əzmlə azadlıq uğrunda döyüşə sövq etdi. Xalq özünün qəhrəmanlıq sənaməsini yazdı, tarixi mübarizlik ənənələrini özünə qaytardı, onun vətənpərvər övladları Vətən, azadlıq yolunda şəxsi həyatlarını qurban verib şəhidlik zirvəsinə yüksəlmək əzmini təsdiq etdilər.

Müxtəlif vəziyyətlərdə şüurlu surətdə şəhidlik taleyini seçən övladlarımız arasında respublikamızın ali məktəblərinin 12 tələbəsi olmuşdur.

Şəhid tələbələrimizin dünyasını dəyişdiyi vaxtdan xeyli müddət keçsə də onların cəsarəti, qətiyyəti, vətənə bağlılığı bu gündə bizi düşündürür, sevindirir, hər birimizdə qürur hissi doğurur. Şəhidlərimizin vətən, millət sevgisi onların genində, ana südündə, ata qeyrətindədir. Çünki, nakam həyatını vətən yolunda fəda etmək qeyrət, cəsarət, ürək tələb edir. Vətənin taleyi təhlükə qarşısında qaldıqda bizim şəhid tələbələrimiz vətəndaşlıq duyumu ilə miskin yaşamaqdansa, qeyrətli ölümə üstünlük verdilər.

Əbədi qəhrəmanlıq dünyasına qovuşarkən şəhidlərimiz kişi cəsarəti göstərmişlər: “ tək vətən yaşasın, tək azadlığımız bərpa edilsin, tək müstəqilliyimiz qorunsun”. Bizim övladlarımız bu amalla canlarını qurban verdilər, şəhid oldular, əbədiyyətə qovuşdular, işğalçıların top-tüfəngindən çəkinmədilər, vətən yolunda ölümə hökm oxudular, müstəqilliyimiz uğrunda ölərək ölməzlik, əbədiyyət səviyyəsinə yüksəldilər. Şəhidlərimiz ölməklə vətən, torpaq uğrunda ölməyi bizə öyrətdilər, hər birimizə millət, vətən

yolunda ölümə hazır olmağı vəsiyyət etdilər. Çünki, yalnız bu yolla müstəqilliyimizi, azadlığımızı qoruya bildik, qaldırdığımız üçrəngli bayrağı enməyə qoymadıq.

Bizim şəhidlərimizin qəhrəmanlığı göstərdi ki, Azərbaycanın müstəqilliyi əbədidir və onu heç bir qüvvə döndərə bilməz.

Prezident Heydər Əliyev cənablarının dediyi kimi müstəqilliyimiz yolunda faciəli mərhələ olan qanlı 20 Yanvar günü və onun qurbanları heç bir zaman unudulmayacaq və xalqın tarixində əbədi yaşayacaqdır.

Böyük qürur hissi ilə qeyd edirik ki, həyatını vətən üçün, xalq üçün qurban verən qəhrəman, cəsarətli, qeyrətli övladlarımız yetişmişdir. Onlar şərəfli ölümü miskin həyatdan üstün tutdular. Bu qətiyyətin, milli qeyrətin, mənəvi yetkinliyin, vətəndaşlıq hissənin zirvəsidir. Bu milli qeyrət üçün biz şəhidlərimizin valideynlərinə minnətdarıq.

Biz inanırıq ki, qəhrəmanlıq mücəssəməsinə çevrilmiş şəhidlərimiz haqqında gələcəkdə çoxsaylı kitablar yazılacaqdır. Bununla belə 20 Yanvar şəhidləri haqqında oxuculara təqdim edilən bu xatirə kitabı hələlik ilk təşəbbüsdür. Əminik ki, həyatını vətən və müstəqilliyimiz yolunda qurban vermiş şəhidlərimizin xatirələrini əbədləşdirmək məqsədi ilə gələcəkdə daha çox iş görülməli, onların qeyrətli həyat yolunun bütün çəlikləri daha ətraflı qələmə alınacaq, bütün xalqımıza çatdırılacaqdır.

Şəhidlərimizin qəhrəmanlığı xalqımızın yaddaşında əbədi yaşayacaq, həmişə xatırlanacaq, gənclərə nümunə olacaqdır. Şəhidlərimizin valideynləri, övladları onların vətəndaşlıq qeyrəti ilə fəxr edə bilərlər. Onların buna mənəvi haqqı vardır. Çünki Azərbaycanın müstəqilliyinin qazanılmasında bu qəhrəmanların övladlarının xidmətləri böyükdür.

Allah şəhidlərimizə rəhmət eləsin, onların məzarı nurla dolsun!

Eldar Qəhrəmanov
Azərbaycan Universitetinin rektoru.